

17.24x16.08	1	עמוד 15	כותרת - הארץ	17/02/2015	46568063-8
המרכז האקדמי למשפט ועסקי - 26330					

בועז סנג'רו

רצח מתוך אדישות?

שההבחנה בין קלות דעת לבין אדישות קשה לשופטים, עד כי הם נוטים לערפל אותה תוך כינוי שני מצבים שונים אלה בשם "פזיזות". אמנם נקבעה בהצעת החוק עבירה נפרדת של המתה בקלות דעת שעונשה המרבי 12 שנות מאסר, אך לפחות עד כה לא נהגו השופטים להבחין בין קלות הדעת לבין האדישות.

ליקוי מרכזי נוסף בהצעת החוק הוא קביעת עבירה של גרימת מוות ברשלנות בנסיבות מחמירות, שעונשה חמש שנות מאסר — בניגוד לעיקרון הקבוע בחוק העונשין, לפיו העונש המרבי לגרימת מוות ברשלנות הוא שלוש שנות מאסר. כשמדובר ברשלנות לא מתקיימת האשמה הנדרשת במשפט הפלילי שהיא מודעות, וגם הרואים ברשלנות אשמה מסוימת, מסכימים שהיא נמוכה למדי. עונש של חמש שנות מאסר הוא על כן לא פרופורציוני ואכזרי; ומכיוון שהרשלן אינו צורף את הסכנה ולכן לא ניתן להרהר תיעור — זהו גם עונש אווילי. האם יהיה זה מופרז לצפות מחברי הכנסת שלא לחוקק חוק זה?

עבירה של רצח בנסיבות מחמירות, ובה רשימה ארוכה כאורך הגלות של 11 נסיבות מחמירות, ונדרש דמיון כדי לחשוב על מקרי רצח שלא נופלים בגדרן של אף לא אחת מהנסיבות המחמירות, התוצאה היא שהצעת החוק מחמירה מאוד. מה שנחשב עד היום להריגה שעונשה המרבי 20 שנות מאסר (המתה באדישות) ייחשב כעתיד לרצח, שעונשו מאסר עור לם או אפילו מאסר עולם חובה (בהתקיים אחת מהנסיבות המחמירות הרבות).

המבצע להתנהגותו ולנסיבות, וציפייה של המבצע את אפשרות המוות, כאשר העונש המרבי הוא 20 שנות מאסר. בעבירה השלישית די ברשלנות, המוגדרת כך שהמבצע אמנם לא צפה את המוות, אך אדם מן היישוב ("אדם סביר") יכול היה לצפות את התוצאה ולהיזהר, והערך נש המרבי הוא שלוש שנות מאסר. בהצעת החוק מוגדרת עבירת הרצח כך שלא נדרש להוכיח בה כוונה תחילה ואפילו כוונה (רצון בתוצאה) אינה הכרחית, אלא די באדישות של המבצע כלפי התור

וק העונשין הישראלי עודנו קירוב טוב למדי של פקודת החוק הפלילי מ-1936, שירשנו מן המנדט הבריטי. החלק הכללי אמנם הוחלף ב-1995, אך רבות מההגדרות של העבירות בחוק נותרו ללא שינוי — מעורפלות ורחבות מדי, ועם עונשים מופרזים. על הכנסת למלא את חובתה ולהחליף חוק ישן ומיושן זה בחוק חדש ומודרני. בינתיים היא רק מוסיפה עליו טלאים. טלאי נוכחי כזה הוא הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 119) (עבירות המתה).

אסור לקבל את החוק שמטשטש את ההבדל בין הריגה לרצח בכוונה תחילה

אכן, גם המתת אדם באדישות היא חמורה מאוד. אך המתת אדם בכוונה חמורה יותר, והחוק המוצע מטשטש זאת, למרות שההבחנה בין אדישות לבין כוונה היא הבחנה בסיסית הקבועה בחלק הכללי של חוק העונשין. קיימת סכנה גדולה יותר, שבעתיד גם מי שפעל בקלות דעת — צפה את התוצאה, לא רצה בה, קיווה שלא תתרחש, אך נטל סיכון בלתי סביר — יורשע בטעות ברצח. זאת משום

צאה. העונש המרבי הוא מאסר עולם. לצדה נקבעה עבירה של רצח בנסיבות מחמירות, שעונש שה מאסר עולם חובה, אך אפילו בעבירה החמורה ביותר לא נעשה תה הבחנה בין כוונה לבין אדישות. במבט ראשון ניתן לחשוב שההצעה מקילה בהשוואה למצב הקיים, משום שהעונש על עבירת הרצח הוא מאסר עולם שאינו חריג (בית המשפט מוסמך לגזור עורש קל יותר). אך מכיוון שמוצעת

אכן, ההגדרות בחוק של שתי הראשונות משלוש עבירות המתה — רצח, הריגה וגרימת מוות ברשלנות — טעונות תיקון. למרות הצעה, גם הצעת החוק הנוכחית, שאושרה בקריאה ראשונה בכנסת, אינה טובה ומוטב בלעדיה. כיום היסוד העובדתי של כל שלוש העבירות כמעט זהה: כל מעשה או מחלל (בתנאי שהיתה חובה לפעול) שבו גרם המבצע למות הקורבן. הבדלי החומרה נקבעו לפי היסוד הנפשי של המבצע: בעבירת הרצח נדרש להוכיח כוונה תחילה (למעט בנסיבות מיוחדות) והערך נש הוא מאסר עולם חובה. בעבירת ההריגה נדרשת מודעות של